

Булат Окуджава

1924–1997

ВІРШІ РІЗНИХ РОКІВ

З російської переклав Максим Стріха

ПАПЕРОВИЙ СОЛДАТИК

Солдат колись на світі жив
Стрункий і гоноровий,
Та сам за іграшку служив,
Бо ж був він паперовий.

Для щастя людства світ змінить
Він мріяв до основи,
Та був підвішений за нить,
Бо ж був він паперовий.

За вас позбутись голови
Він двічі був готовий,
Та глузували з нього ви,
Бо ж був він паперовий.

При нім звертали на пусте
Важливі ви розмови.
А через що?
А через те,
Що був він паперовий.

Та він не тішився спанню,
Хотів розбити закови,
І все просив: Вогню, вогню!
Дарма, що паперовий.

Вогню? Згориш! Ідеш? То йди ж!
Додержав настанови,
І там згорів він ні за гріш,
Бо ж був він паперовий.

1950-ті

* * *

Покликаний на когось я молитись, —
Подумалось мурасі раптом так.
Йому схотілось в ніженьки хилитись,
Вбачаючи в тім обраності знак!

І був близький мураха до загину,
На світі все здалось йому нудним.
І він створив тоді собі богиню
За духом і за образом своїм.

І в сьомий день, у слухний час для себе,	Забувши все, і радощі, і муки,
Вона в юрмі з'явилася нічній	Він двері розчинив умить свої,
Без жодного на те знамення з неба,	І цілував обвітрені їй руки
Було легеньке пальтечко на ній.	І черевички стоптані її.

Вони, відбивши тіні до порогу,
 Вели розмову мовчки в напівмлі,
 Вродливі й повні мудрості, як боги,
 Їй печальні, наче мешканці землі.

ПІСЕНЬКА ПРО ГЛУПАКІВ

Вже так повелося на нашім віку:	За себе щоб не червонить глупаку,
На кожний приплив по відпливу,	Бо кожен на світі — єдиний,
На кожного мудрого по глупаку,	На кожного мудрого по ярлику
Все порівну, все справедливо.	Повісили певної днини.
Та принцип такий глупакам не з руки,	У вжитку давно вже є в нас ярлики,
На них тоді кожен зважає.	По фунту на гріш їх на мідний.
Кричать глупакам: «Глупаки! Глупаки!»	Тож мудрим кричать: «Глупаки! Глупаки!»
І дуже це їх ображає.	А ось глупаки непомітні.

СТАРИЙ КОРОЛЬ

В похід на країну чужу виряджався король,
 Йому королева торбиночку солі відклала,
 Старанно скрізь мантию ношену довго латала,
 Дала самосаду папушу й мішок бараболь.

І мужеві руки на груди поклала вона
 І мовила, пестячи зором його променистим:
 «Добряче їх бий, бо інакше назвуть пацифістом,
 І ласощів ти щоб розжився ворожих сповна».

Поглянув король на подвір'я, а військо вже там:
 П'ятірко веселих, і стільки ж смутних, із капралом.
 Сказав їм король: «Ми навсупереч різним поталам
 Та вітрові з пресою знищимо всіх. Слава нам!»

І щойно врочище скінчилось прощання те все,
 В поході король свого війська систему поправив:
 Веселих бійців інтендантами зразу поставив,
 Лишивши смутних у солдатах — ачей пронесе.

Але уявіть — був кінець переможний війни:
Солдати смутні не діждали веселого ранку,
Пошлюбив морально хитливий капрал полонянку,
Та ласощів цілий мішок захопили вони.

Тож грайте, оркестри! Лунайте, і співи і сміх!
Хвилиний печалі, о друзі, не слід піддаватись:
Бо сенсу немає живими смутним залишатись,
Та й ласощів не вистачає ніколи на всіх.

ПІСЕНЬКА ПРО НІЧНУ МОСКВУ

Б. Ахмадуліній

Коли раптово виринає	В літа розлук, літа тривоги
Ще ледве чутний голос труб,	Страшна вага свинцевих злив
Слова, мов яструби із ночі,	Гатила так у наші спини,
Зриваються з гарячих губ,	Що мало хто там зацілів,
І музика, мов дощ нежданий, —	І командири всі захрипли...
Поміж людей блукає знов	Тоді поперед нами йшов
Малий оркестрик сподівання,	Малий оркестрик сподівання,
Й за диригента в нім любов.	Й за диригента в нім любов.

Фагот, як давній посох, стерся,
В кларнета з тріщин тільки свист,
На барабані шви розлізлись...
Та в дідька гарний кларнетист!
Флейтист, мов юний князь, шляхетний...
І всіх до себе кличе знов
Малий оркестрик сподівання,
Й за диригента в нім любов.

1963

МОЛИТВА ФРАНСУА ВІЙОНА

Олі

Допоки земля ще крутиться і світ не окрила тьма,
Господи, дай же Ти кожному чого у нього нема:
Хай мудрий матиме голову, втече боягуз на коні,
Дай щасливому грошей... І ласки вділи й мені.

Допоки земля ще крутиться, — дай влади своєї знак! —
 Хай той, хто рветься до влади, повладарює всмак,
 Дай відпочити щедрому, допоки ще не в труні.
 Каїну дай розкаятися... І ласки вділи й мені.

Я знаю: Ти все умієш, я вірую в мудрість Твою,
 Як вірить солдат убитий, що він проживає в раю;
 Як вірує кожне вухо, яке Твій шепіт сповня,
 Як віруємо усі ми, йдучи життям навмання!

Господи, мій Боже, зеленоокий мій!
 Допоки земля ще крутиться і це їй дивно самій,
 Допоки іще лишилися час і вогонь земні,
 Дай же Ти всім потроху... І ласки вділи й мені.

СТАРОВИННА СТУДЕНТСЬКА ПІСНЯ

Ф. Свєтлову

Хто меч здійме на наш союз,	Поміж чужих занадто учт
Найгіршої той гідний кари.	Та істин вельми ненадійних,
Я за життя його тоді	Не дожидаючи хвали,
Розбитої не дам гітари.	Почистимо ми пера мрійні.
Бажає пристрасно доба	Безумний доки наш султан
Знайти шпарину в нашій стінці.	Загнать нас хоче до острогу,
Тримайтесь, друзі, опліч ми,	Тримайтесь, друзі, опліч ми,
Щоб не пропасти поодинці.	Тримайтесь опліч ми, їй-богу.

Коли ж дільби настане час,
 Не нас пожива дожидає,
 І рай настане не для нас,
 Зате Офелія згадає.
 Тож поки не гримить пора
 У дальню вирушать дорогу,
 Тримайтесь, друзі, опліч ми,
 Тримайтесь опліч ми, їй-богу.

ГРУЗИНСЬКА ПІСНЯ

М. Квлівідзе

Виноградове зернятко в теплу я землю зарію,
І лозу поцілую, і грона достиглі зірву,
І покличу я друзів, і серце любов'ю зігрію...
А інакше навіщо на вічній землі я живу?

Ви збирайтеся, гості мої, на моє частування,
Ви відкрийте, як власні я вчинки по правді назву,
Цар Небесний пошле мені прощення за покаяння...
А інакше навіщо на вічній землі я живу?

В пурпуровім своїм заспіває мені моя Далі,
В чорно-білім своїм я схилю перед нею главу,
І заслухаюся я, і помру від любові й печалі...
А інакше навіщо на вічній землі я живу?

А як присмерку скрізь по кутках заклубочить заграва,
Перед зором хай знову і знов пропливуть наяву
Синій буйвол, і білий орел, і форель золотава...
А інакше навіщо на вічній землі я живу?

1967

* * *

П. Луспекаєву

Ваша панська милосте, владарко розлука,
Холодно з тобою нам, ось у тім то й штука,
Листування дерти не хапайсь ти знов...
Не щастило вмерти, —
То прийде любов.

Ваша панська милосте, владарко удача,
Ти до когось лагідна, хтось від тебе плаче.
Дев'ять грамів в серце, і вже охолов...
Не щастило вмерти, —
То прийде любов.

Ваша панська милосте, владарко чужина,
Палко обіймала ти, тільки не любила.
Шовкові тенета не став без розмов...
Не щастило вмерти, —
То прийде любов.

Ваша панська милосте, владарко звитяга,
Значить, не минула ще до пісень наснага!
Годі в круговерті лити рясно кров...
Не щастило вмерти, —
То прийде любов.

1967

СТАРОВИННА СОЛДАТСЬКА ПІСНЯ

Вже солдатські співи стихли вдалині, А копит подзвіння відлунало. Кулями пробите денце в казані, Маркітантки юної не стало.	Руки на рушниці, в голові — нудьга, А душа летить уже неначе. На піску писати — річ недорога, Від таких листів природа плаче.
Нас лишилось трохи, ще наш біль трива. Смерть і воріженьків забирає. Дихає голота досі фронтова, А загине — то прямцем до раю.	Спіть собі, хлоп'ята, — в світі все тече, З'являться нові ще командири, І казенним коштом побудують ще Вічні для нових бійців квартири.

Спіть собі, хлоп'ята, — все почнеться знов,
Знов ще раз на все природа гляне:
І слова, і кулі, і любов, і кров...
Часу помиритися не стане.

ПІСЕНЬКА КАВАЛЕРГАРДА

Кавалергарди, вік минає, І не вернуть солодких днів, З намету геть, сурма лунає, І брязкіт чути вже клинків. Ще не змовкнув гомін струнний, А командир уже в сідлі... Не обіцяйте діві юній Любити вічно на землі!	Шампан тече в чарки рікою, І туманіє трохи зір... І все неначе під рукою, Загрозам всім наперекір. Та, хоч звучать щасливі луни, Печать тривоги на чолі... Не обіцяйте діві юній Любити вічно на землі!
---	--

Дарма ви прагнете забави
Продовжить мирних цих розмов.
Не роздобуть тривкої слави
Не пролилась допоки кров.
Хрест дерев'яний чи чавунний
Нас дожида в прийдешній млі...
Не обіцяйте діві юній
Любити вічно на землі!

1975

ПОБАЖАННЯ ДРУЗЬЯМ

Ю. Трифонову

Для дружньої хвали нехай звучать вівати:
Високомовних слів не треба уникати.
Не біймось промовлять для друзів компліменти, —
Бо це все нам любов щасливі шле моменти.

Не біймося тужить і плакати відверто,
По одному чи всі, чи вперше, чи вчетверте.
Не слухаймо злорік собі на безголів'я, —
Адже печаль завжди йде опліч із любов'ю.

Учёмось розуміть найближчих з напівслова,
Щоб, схибивши колись, не схибити вже знову.
Виказуймо всякчас своє їм потурання,
Адже таке стрімке життя цього минання.

1975

* * *

В піхоті ми ходили струнко
В жару й під вітром крижаним.
Звели з війною порохунки...
Шинелю взяв, —
Додому йдім.

Війна стількох нас покосила,
І ось кінець часам лихим.
Бо мати стільки літ без сина...
Шинелю взяв, —
Додому йдім.

Ми всі — війни шалені діти,
І генерал, і джуря з ним.
Весна буває знов на світі...
Шинелю взяв, —
Додому йдім.

До попелища наших вулиць,
Де тільки порох, тільки дим,
Шпаки вже знову повернулись...
Шинелю взяв, —
Додому йдім.

А ти, навік закривши очі,
Спиш під надгробком бляшаним.
Гукаю я: підводься, хлопче!
Шинелю взяв, —
Додому йдім.

Що я скажу твоїм домашнім?
І що вдові я розповім?
Хіба клястися днем вчорашнім?
Шинелю взяв, —
Додому йдім.

* * *

Після дощюку небеса просторі, Зелень міді там і води блакить.	З нами панночки. Всі вони вродливі. І черемхи квіт тане на льоту.
У міськiм саду — флейти та валторни.	Може, жереб нам випаде щасливий:
Капельмейстеру хочеться злетіть.	Знову стрінуться у міськiм саду.

Ох, у пам'яті ці оркестри давні, А війна прийде ще не швидкома!	Та з минулого, з давньої печалі, Хоч як скаржусь я, хоч як я молю,
Розлетілися співи безугавні, А співали хто — тих уже нема.	Проливається туги ручаями Давня музика просто в кров мою.

* * *

Гаряче дихає жар у каміні, Тіне моя на холодній стіні.	Всі ми в руках поговору й фортуни, Тіне моя на холодній стіні.
Долею з'єднана з вами віднині...	Лютні нема, та звучать її струни...
Дощюку мрячний, поплач по мені.	Дощюку мрячний, поплач по мені.
Стільки я світом самотня блукала, Тіне моя на холодній стіні.	Добре як жити, лиш вижить — дай сили, Тіне моя на холодній стіні.
Спокою в серці без вас не спіткала...	Відстань мала від весни й до могили...
Дощюку мрячний, поплач по мені.	Дощюку мрячний, поплач по мені.

1984

ДВА ШЛЯХИ (Танго воєнних років)

Не з'єднуються повік затяжна зима із літом:
Надто різні їхні звички, менш подібних не зустрійте.
Недаремно два шляхи простяглися білим світом,
Перший з них натовить ноги, другий — душу роз'ятрить.

Жінка стала край вікна, наче під рожевим квітом,
Запевняє, що в розлуці їй без сліз життя нема:
Через те, що два шляхи простяглися для неї світом,
Цей прегарний, але марний, другий — той не жартома.

Хоч розбийся, хоч умри, — а з таким змирися звітом,
Хоч як б ще нам судились щастя, біди та жалі,
Бо незмінних два шляхи простяглися білим світом,
Без яких нам неможливо, як без неба і землі.

1985

**Заслужені діячі мистецтв України
Оксана Петрикова та Тимур Полянський
у мистецькому проєкті
«НЕ ОБІЦЯЙТЕ ДІВІ ЮНІЙ...»**

1. Музика та слова Булата Окуджави, український переклад Максима Стріхи. Аранжування Тимура Полянського. Грузинська пісня («Виноградове зернятко...»). Виконують заслужені діячі мистецтв України Оксана Петрикова та Тимур Полянський.

2. Музика Ісаака Шварца, слова Булата Окуджави, український переклад Максима Стріхи. Пісенька про корнета («Один корнет надумав славу...»). Виконують заслужені діячі мистецтв України Оксана Петрикова та Тимур Полянський.

3. Музика Ісаака Шварца, слова Булата Окуджави, український переклад Максима Стріхи. Аранжування Тимура Полянського. «Два шляхи» (танго воєнних років). Виконують заслужені діячі мистецтв України Оксана Петрикова та Тимур Полянський.

4. Музика Ісаака Шварца, слова Булата Окуджави, український переклад Максима Стріхи. Пісенька кавалергарда. Виконують заслужені діячі мистецтв України Оксана Петрикова та Тимур Полянський.

5. Музика Ісаака Шварца, слова Булата Окуджави, український переклад Максима Стріхи. Аранжування Тимура Полянського. «Ваша панська милосте, владарко розлука...». Виконують Ігор Богданов та Тимур Полянський.

